

Мамбетакунов Э.

ПЕДАГОГИКАЛЫК КАДРЛАРДЫ ДАЯРДООГО СИСТЕМАЛУУ МАМИЛЕ

Мамбетакунов Э.

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД К ПОДГОТОВКЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ

E. Mambetkunov

SYSTEMATIC APPROACH TO THE PREPARATION OF PEDAGOGICAL EXPERTS

УДК: 373

Эмгекте педагогдун компетенттүүлүгү түшүнүгү изилденет. Педагогдун компетенттүүлүгүнүн курамдык бөлүктөрү каралат. Физика мугалиминин компетенттүүлүгүнүн элементтери белгиленет.

Негизги сөздөр: мугалим, таалим, тарбия, компетенттүүлүк, компетенттүүлүктүн компоненттери, компетенттүүлүктүн түрлөрү, социалдык компетенттүүлүк, илимий, теориялык компетенттүүлүк, педагогикалык компетенттүүлүк.

В этой работе исследуется понятие о компетентности педагога. Рассматриваются составные части компетентности педагога. Отмечаются элементы компетентности учителя физики.

Ключевые слова: учитель, воспитание, компетентность, компоненты компетентности, виды компетентности, социальная компетентность, научно-теоретическая компетентность, педагогическая компетентность.

This article deals with the concept of teacher's competency. Components of teacher's competency are reviewed. Elements of physics teacher's competency are noted.

Key words: teacher, upbringing, competency, components of competency, types of competency, social competency, scientific-theoretical competency, pedagogical competency.

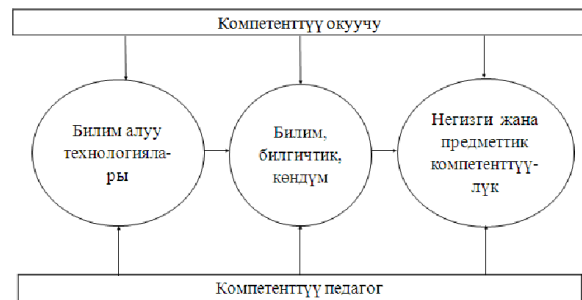
Педагогика – бул адам таануу жөнүндөгү илим. Педагогиканын функциялары-жаштарга билим берүү, тарбиялоо жана өнүктүрүү. Педагог – бул адам таануу маселеси менен алектенген, адамдын инсандык, илимий жана турмуштук компетенттүүлүктөрүн калыптандыруучу адис.

Педагогикалык кадрларды даярдоо көп тармактуу татаал процесс. Аны ишке ашыруу систематруктуралык жана мазмундук-аракеттик мамилелерди айкалыштырып колдонууну талап кылат. Мында педагогикалык процесс система катары каралып, анын айрым элементтери аныкталат. Ар бир элементтин мазмуну такталып, аларды аткарууга керек болуучу аракеттер ишке ашырылат. Аны систематруктура-мазмуну-аткаруу аракеттери удаалаштыгында элестетүү ыңгайлуу.

Педагогдорду даярдоо иши таалим-тарбиянын азыркы учурдагы парадигмаларына ылайык жүргүзүлүшү зарыл. Таалим-тарбиянын учурдагы парадигмалары: окуучулардын билим, билгичтик, көндүмдөргө ээ болуусуна багытталган парадигма; окуучулардын компетенттүүлүккө ээ болуусуна багыттал-

ган парадигма; окуучулардын окуу аракеттерин уюштура билүүсүнө багытталган парадигма. Бул парадигмаларды (көрсөтмө-үлгүлөрдү) бири-биринен ажыратып, өз-өзүнчө карабастан аларды өз ара байланыштыруу зарыл деп эсептейбиз. Анткени толук кандуу атайын билимдерге ээ болбогон адам, компетенттүү боло албайт. Ал эми толук жана бекем билим алуу үчүн окуучу өзүнүн окуу аракеттерин максатка ылайык уюштура билүүсү керек.

Окуучунун компетенттүүлүгүн система катары карасак, анын элементтери 1-сүрөттө көрсөтүлгөндөрдөн турат. Аны ишке ашыруудагы негизги фигура – бул окуучу жана компетенттүү педагог.

1-сүрөт.

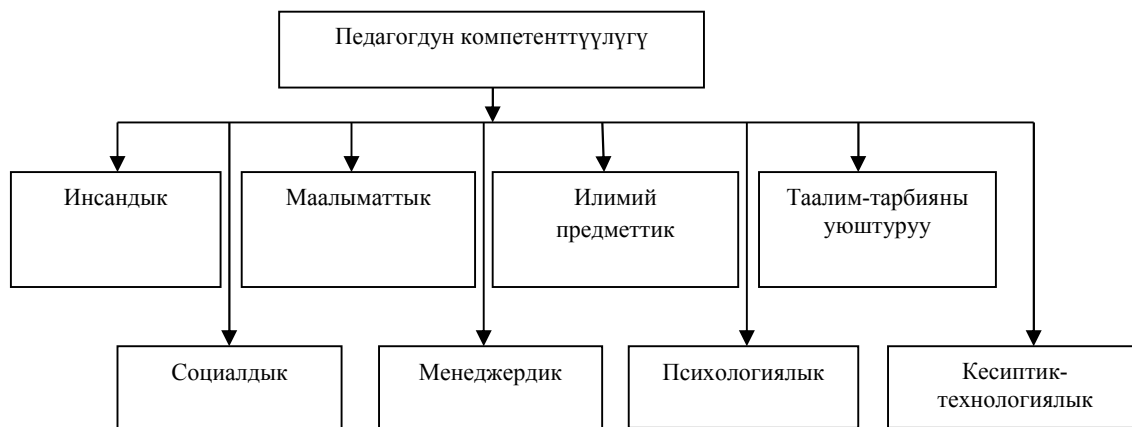
Орто мектептин же жогорку окуу жайдын бүтүрүүчүсүнүн компетенттүүлүгүнүн сапатын көтөрүүнү да системасы катары карасак, ага таасир берүүчү факторлордун ар бири өз алдынча система болуп эсептелет (2-сүрөт). Ылайыгына жараша аларды да элементтерге ажыратып, ар биринин мазмунун тактап алууга болот.

2-сүрөт.

Педагогдун компетенттүүлүгү түшүнүгү система катары (3-сүрөт) төмөнкү болжолдуу элементтерден турушу мүмкүн: жалпы инсандык компетенттүүлүк; социалдык компетенттүүлүк; маалыматтык компетенттүүлүк; менеджердик компетенттүүлүк;

илимий предметтик компетенттүүлүк; психологиялык компетенттүүлүк; таалим-тарбия иштерин уюштуруу компетенттүүлүгү; кесиптик-технологиялык компетенттүүлүк ж.б.

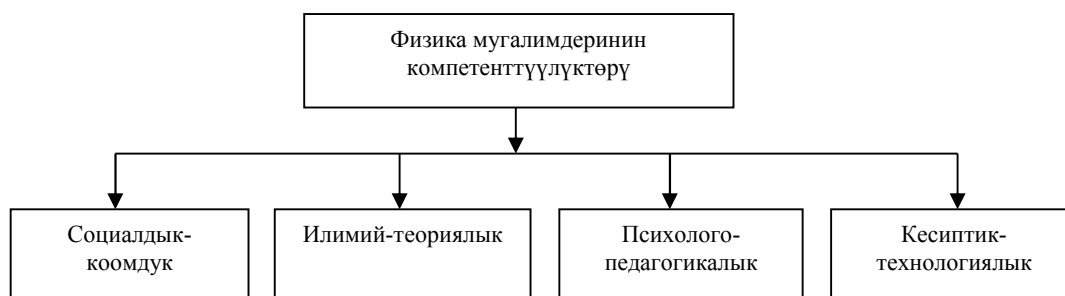

3-сүрөт.

Жогорку окуу жайында компетенттүү педагогду даярдоого таасир берүүчү факторлор: заманбап педагогду даярдоонун илимий жактан негизделген жалпы мамлекеттик концепциясы жана стандарты; заманбап педагогдун жалпы инсандык жана квалификациялык компетенттүүлүгүнүн модели; педагогдук адистикке окуй турган абитуриенттерди тандап алуунун жолдорун замандын талабына жараша өркүндөтүү; педагог үчүн зарыл болгон компетенттүүлүктөрдү калыптандыруучу теориялык жана практикалык дисциплиналардын окуу планына киргизилиши (оптимальдуу мазмуну, көлөмү, өткөрүү убактысы так аныкталууга тийиш); жогорку окуу жайлардын педагогикалык факультеттеринде мектепте окулуучу предметтер боюнча билим берүүнүн технологиялары кафедраларынын болушу жана алардын илимий даражасы бар, компетенттүү окутуучулар жана жардамчы кызматкерлер менен камсыздалышы; окуу процессинин

окуу-методикалык комплекстер, жаңы маалыматтык-коммуникациялык техникалар жана технологиялар менен камсыз болушу; студенттерге таалим-тарбия берүү иштерин уюштурууга материалдык, социалдык, санитардык-гигиеналык жана психологиялык, технологиялык шарттардын болушу жана ишке ашырылышы; студенттердин билимдерин жана компетенттүүлүктөрүн текшерүүнүн, эсепке алуунун жана баалоонун эффективдүү жолдорун колдонуу; педагогдорду даярдоонун психолого-педагогикалык, социалдык-экономикалык, медициналык проблемалары боюнча илим-изилдөө иштерин жүргүзүү.

Жогоруда белгиленгендер бардык адистиктеги мугалимдерди даярдоо процессине тиешелүү. Ушул жалпы көрсөтмөлөрдүн негизинде университетте даярдалуучу физика мугалимдеринин компетенттүүлүктөрүн да система деп алып (4-сүрөт), анын төмөнкүдөй элементтерин бөлүп көрсөтүүгө болот.

4-сүрөт.

I. Социалдык-коомдук компетенттүүлүк: мамлекеттик тил-адабият боюнча; улуттук баалуулуктар менен катар жалпы адамзаттык баалуулуктарды өздөштүрүү жана жалпыга жайылтуу боюнча; философия, социология, маданият таануу, саясат таануу,

дин таануу, экономика, юриспруденция, дене тарбия, этика, эстетика боюнча.

II. Илимий теориялык компетенттүүлүк: жалпы физика, теориялык физика, астрономия, математика, химия, биология, табигый илимдердин философиясы жана тарыхы боюнча.

III. Психолого-педагогикалык компетенттүүлүк: педагогика, психология, Кыргызстандагы жана чет өлкөлөрдөгү билим берүү системасы, мектеп, үй-бүлө, коомчулуктун бирдиктүү аракеттери, психопедагогикалык илим изилдөө иштери, педагогикалык чеберчилик, мектеп таануу, билим берүүнүн философиясы жана тарыхы боюнча

IV. Физика боюнча кесиптик-технологиялык компетенттүүлүк: таалим-тарбиянын максатын жана милдетин аныктоо; таалим-тарбиянын мазмунун жана көлөмүн аныктоо; педагогикалык принциптерди билүү жана аларды ишке ашыруу; таалим-тарбия методдорун тандоо жана колдонуу; окутуу каражаттарын тандоо жана колдонуу; таалим-тарбия жүргүзүүгө шарт түзө билүү; окуучулардын окуу иштерин уюштуруу; окуучулардын билимдерин, билгичтиктерин, инсандык сапаттарын, предметтик компетенттүүлүктөрүн текшерүү, эсепке алуу, баалоо; өз ишинин жыйынтыктарын талдоо жана түзөтүүлөрдү киргизүү (рефлексия жана коррекция)

Жогорку окуу жайында педагогикалык кадрларды даярдоонун биз көрсөткөн түйүндүү маселелерин ишке ашыруу үчүн илимий теориялык изилдөө-

лөрдүн жүргүзүлүшү зарыл. Анын натыйжасында биринчи иретте бул ишти жөнгө салуучу ченемдик документтер (концепция, стандарт, окуу пландары, типтүү программалар) даярдалып, алар жогорку жана орто билим берүүчү уюмдар тарабынан жетекчиликке алынууга тийиш. Андан кийинки этапта педагогду даярдоонун технологиялык маселелери, башкача айтканда ал процессти натыйжалуу ишке ашыруунун практикалык маселелерин чечүүгө аракеттер жасалат. Орто мектептеги бардык предметтерди окутуучу мугалимдерди даярдоонун жалпы мазмунуна жана тийиштүү өзгөчөлүктөрүнө арналган атайын изилдөөлөрдү жүргүзүү илимий изденүүчүлөрдүн алдына коюлган негизги милдет деп эсептейбиз. Ошондуктан республикадагы педагогикалык кадрларды даярдоого арналган изилдөөлөрдүн тематикасын координациялоо, компетенттүү изденүүчүлөрдү аныктап, аларды милдеттендирүү бардыгыбыздын, анын ичинде Кыргыз билим берүү академиясы менен жогорку окуу жайлардын тийиштүү кафедраларынын компетенциясына кирерин өзгөчө белгилемекчибиз.

Рецензент: д.пед.н., профессор Сияев Т.М.